

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

19 listopada 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski (przewodniczący)

SSN Jacek Grela

SSN Ewa Stefańska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 19 listopada 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z 6 września 2022 r., I ACa 412/22,
w sprawie z powództwa S.M. i M.M.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie, ewentualnie o zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz S.M. i M.M.
po 1350 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego z ustawowymi odsetkami za
opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po
upływie tygodnia od doręczenia niniejszego wyroku
zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

Jacek Grela
(M.T.)

Krzysztof Wesołowski

Ewa Stefańska

UZASADNIENIE

Powodowie S.M. i M.M. złożyli pozew przeciwko Bank S.A. w W. i wnieśli o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz 91 503 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 18 sierpnia 2020 r. do dnia zapłaty, tytułem bezpodstawnego wzbogacenia w związku z nieważnością zawartej przez strony umowy kredytu i pobraniem świadczeń nienależnych w okresie od 2 marca 2011 r. do 1 czerwca 2020 r.; a także ustalenie nieistnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego kredytu wynikającego z umowy kredytu nr [...] z 9 listopada 2006 r., wobec stwierdzenia jego nieważności. Powodowie sformułowali również żądanie ewentualne wnosząc o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz 34 162,12 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 18 sierpnia 2020 r. do dnia zapłaty, tytułem bezpodstawnego wzbogacenia w związku z pobraniem środków tytułem spłaty kredytu w zawyżonej wysokości w okresie od 2 marca 2011 r. do 1 czerwca 2020 r.

Wyrokiem z 11 lutego 2022 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach zasądził od pozwanego na rzecz powodów 91 503 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 18 sierpnia 2020 r. do dnia zapłaty (pkt I); a także ustalił nieistnienie pomiędzy stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu nr [...] z 9 listopada 2006 r. wobec jej nieważności (pkt II).

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo główne o zapłatę i ustalenie okazało się uzasadnione. Powodowie zawali z Bankiem umowę kredytu indeksowanego. Zgodnie z umową Bank udzielił powodom kredytu w kwocie 148 474,30 zł, przeznaczonego na sfinansowanie dokończenia budowy domu. Kredytobiorcy zobowiązali się do spłaty kredytu wraz z odsetkami w złotych, zaś spłata następować miała poprzez wpłaty na rachunek kredytu. Zgodnie z umową, kredyt miał być wypłacony w złotych przy jednoczesnym przeliczeniu wysokości wypłaconej kwoty na CHF według kursu kupna walut dla CHF ustalonego przez Bank i obowiązującego w Banku w dniu wypłaty środków. Z kolei wysokość rat kapitałowo-odsetkowych została określona w harmonogramie spłat w CHF.

Sąd Okręgowy za zasadny uznał zarzut dotyczący abuzywności postanowienia umowy dotyczącego klauzuli przeliczeniowej kwoty kredytu wyrażonej

w PLN na CHF, które to postanowienie zostało zawarte w § 2 ust. 1 i § 3 ust. 2 umowy. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, klauzula indeksacyjna kształtująca sposób spełnienia świadczenia przez Bank - wypłaty kredytu oraz kształtująca wysokość zobowiązania kredytobiorców - spłaty kredytu wraz z odsetkami, odnosi się do głównych świadczeń stron umowy, którymi są właśnie udzielenie przez Bank kredytu i jego spłata przez kredytobiorców. Klauzula ta rzutuje w sposób bezpośredni na wysokość świadczeń stron, a więc należy uznać, że określa główne świadczenia stron.

Zdaniem Sądu Okręgowego klauzula indeksacyjna nie była indywidualnie uzgodniona z powodami. Takiego uzgodnienia nie stanowił fakt, że powodowie dokonali wyboru kredytu indeksowanego spośród ofert Banku, czy też złożenie podpisu wyrażającego wolę związania się umową i oświadczenia o wiedzy co do ryzyka zmiany kursu walut. Nie wynikało z nich bowiem, że kredytobiorca miał realny wpływ na treść zawieranej umowy kredytowej.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że w zawartej umowie kredytu znalazło się postanowienie korzystne dla Banku, pozwalające mu w sposób jednostronny, arbitralny, bez ograniczeń w tym zakresie, ukształtować wysokość zobowiązania kredytobiorców - czyli wyrazić ich zobowiązania w CHF w sposób zupełnie dowolny i uzależniony wyłącznie od decyzji Banku. W żaden sposób nie zostały sprecyzowane kryteria i zasady, którymi Bank miał kierować się przy ustaleniu kursu CHF, czy też mierniki, w porównaniu do których kurs miał być ustalany. Odbywało się to poza jakąkolwiek kontrolą ze strony powodów.

Sąd Okręgowy podkreślił, że postanowienia zawarte w § 2 ust. 1 i § 3 ust. 2 umowy, w zakresie dotyczącym stosowanego kursu kupna waluty obowiązującego w Banku, są abuzywne, a więc nie wiążą powodów. Nie miało przy tym znaczenia, że kurs przy zastosowaniu którego miała być przeliczana rata kredytu z CHF na PLN, był obiektywny, albowiem był to kurs sprzedaży obowiązujący w NBP. W ocenie Sądu pierwszej instancji umowa pozwalała Bankowi na arbitralne określenie wysokości zobowiązania powodów już w pierwszej fazie realizacji umowy, czyli przy przeliczeniu wypłaconego w PLN kredytu na CHF, dzięki czemu w taki sposób została wyrażona kwota kapitału, a następnie od niej naliczane były należne odsetki za korzystanie

z kapitału.

Sąd pierwszej instancji uznał, że klauzule walutowe określają główny przedmiot umowy kredytu i ich usunięcie spowodowałoby nie tylko zniesienie mechanizmu przeliczenia oraz różnic kursów walutowych, ale również usunięcie ryzyka kursowego. Eliminacja klauzuli waloryzacyjnej ze skutkiem *ex lege* i *ex tunc* powodowałaby, że kwota kredytu wyrażona byłaby tylko w PLN. Tymczasem zgodnie z umową kredyt miał być wypłacony w złotych, a następnie przeliczony na CHF, oprocentowany i przedstawiony w harmonogramie spłat kredytu. Bez zakwestionowanego postanowienia umowy nie byłoby możliwe ustalenie kwoty zadłużenia powodów zgodnie z umową w CHF, jak i wysokość poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych, a więc *essentiaalia negotii* kredytu. Dlatego - w ocenie Sądu Okręgowego - usunięcie klauzuli waloryzacyjnej z przedmiotowej umowy kredytu indeksowanego do obcej waluty, czyni tę umowę dotkniętą nie dającym się usunąć brakiem, skutkującym jej nieważnością. Zdaniem Sądu Okręgowego, nieuprawnione jest zastępowanie z urzędu niedozwolonego postanowienia umownego innym mechanizmem wyliczenia kwoty zadłużenia. Możliwość taka nie wynika z przepisów prawa o charakterze dyspozytywnym.

Sąd Okręgowy uznał, że pomimo jedoczesnego wystąpienia przez powodów z żądaniem zapłaty, przysługuje im interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy w rozumieniu art. 189 k.p.c. Umowa zawarta przez strony formalnie nadal obowiązuje. Nie została ona przez żadną ze stron wypowiedziana, zaś powodowie spłacają raty zgodnie z harmonogramem. Tak więc tylko ustalenie nieistnienia umowy przez sąd i danie temu wyraz w orzeczeniu, usunie niepewność co do faktu obowiązywania tej umowy i dalszej konieczności realizacji przez powodów obowiązków z niej wynikających. Rozstrzygnięcie potwierdzające nieważność umowy kredytu wywoła między stronami skutek, w następstwie którego sytuacja prawna stron zostanie określona jednoznacznie.

Z kolei odnosząc się do podniesionego przez pozwanego zarzutu potrącenia kwoty 148 747,30 zł z kwotą objętą pozwem, tj. 91 503 zł - to zdaniem Sądu Okręgowego jest on bezzasadny. Pozwany zgłosił do potrącenia swoją wierzytelność z tytułu wypłaconego kapitału. Wierzytelność ta - wedle twierdzeń pozwanego -

przysługiwać miała w wypadku ustalenia nieważności umowy kredytu. Niewątpliwie więc do jej wymagalności, jako wierzytelności bezterminowej, niezbędne było wezwane powodów do zapłaty. Dopiero po tym fakcie pozwany winien był składać materialne oświadczenie o potrąceniu. Tymczasem powodowie nie otrzymali wezwania do zapłaty, lecz 29 kwietnia 2021 r. odpis odpowiedzi na pozew zawierający oświadczenie o potrąceniu, które nie może być uznane za wezwanie do zapłaty. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, niezasadny był również zarzut zatrzymania zgłoszony przez pozwanego. Strona pozwana nie wskazała precyzyjnie przysługującego jej świadczenia, do czasu zwrotu którego miałyby prawo zatrzymać świadczenie powodów. W odpowiedzi na pozew wskazano jedynie, że pozwanej przysługuje żądanie zwrotu wypłaconego powodom kredytu.

Wyrokiem z 6 września 2022 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację pozwanego.

Sąd Apelacyjny wskazał, że umowa jest zgodna z art.69 Prawa bankowego. Umowa zawarta przez strony jest natomiast bezspornie sprzeczna z naturą stosunku prawnego normowanego na podstawie art. 353¹ k.c., z uwagi na zawarcie w niej postanowień rażąco naruszających równowagę kontraktową stron. W realiach sprawy strony zgodnie i jednoznacznie wskazały tylko część elementów należnych sobie świadczeń, w szczególności kwotę i walutę kredytu. Jak wynikało z ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie, postanowienia umowy dotyczące waloryzacji, pomimo wypłaty i spłaty kredytu w złotych, nie odwoływały się do kursów CHF ustalanych w sposób neutralny, czy też obiektywnych, zewnętrznych wskaźników lub czynników, na które żadna ze stron umowy nie miała wpływu, lecz zasady ustalania kursów zostały przekazane do wyłącznych uprawnień kredytodawcy, przy czym strony nie ustaliły kryteriów ustalania ich wysokości. Sąd odwoławczy podkreślił, że uprawnienie Banku do waloryzowania kredytu na podstawie własnych tabel kursowych nie zostało formalnie w żaden sposób ograniczone, jak również brak jest norm ustawowych zawierających stosowne ograniczenia. Postanowienia umowy kreujące świadczenia kredytobiorcy z odwołaniem do tabel kursowych sporządzonych samodzielnie przez Bank, bez żadnych obiektywnych kryteriów, jest na tyle nietransparentne, że obarcza kredytobiorcę zbyt nieprzewidywalnym ryzykiem naruszając równorzędność stron umowy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie budziło wątpliwości, że treść klauzul waloryzacyjnych analizowanej umowy nie wskazywała żadnego obiektywnego kursu walut dla przeliczenia kredytu, ani warunków ustalenia przez kredytujący bank kursów wymiany walut odnoszących się do uruchomienia kredytu i jego spłaty. W konsekwencji kontrahent banku na podstawie samej umowy nie był w stanie zweryfikować działań banku podczas ustalenia kursów ani zasad jakimi ten się kierował. Zdaniem Sądu odwoławczego, z ocenianej umowy nie wynikały w ogóle zastrzeżenia (kryteria), że kurs walut z własnych tabel banku miał być rynkowy czy rozsądny (sprawiedliwy).

Sąd Apelacyjny wskazał, że sprzeczność ocenianej umowy z art. 353¹ k.c. skutkowałą jej nieważnością na podstawie art. 58 § 1 k.c. Dodatkowo Sąd ten dokonał oceny ważności spornej umowy pod kątem zgodności z zasadami współżycia społecznego. Podkreślił, że bank jest niewątpliwie profesjonalistą na rynku usług finansowych i jego pracownicy musieli dysponować wiedzą o ryzyku kursowym. W takim przypadku obowiązkiem kredytującego banku było poinformowanie kredytobiorców o możliwych skutkach potencjalnego, drastycznego wzrostu kursu franka szwajcarskiego. Obowiązek ten został przez pozwanego całkowicie zignorowany. Przedstawiciele, pracownicy Banku eksponowali rzekome zyski dla kredytobiorców wynikające z pozornie niskiego oprocentowania, bagatelizując ryzyko kursowe. Niepełna informacja o ryzyku kursowym w sposób oczywisty wpływała na decyzję zawarcia umowy przez kredytobiorcę. Sąd drugiej instancji podkreślił, że przy zawieraniu umowy kredytobiorcom świadomie przedstawiono jedynie fragment bardzo złożonego stosunku prawnego, z nadmiernym skoncentrowaniem się (w aspekcie informacyjnym) na kwestii niskiej (ówcześnie) raty kapitałowej i ukrywając wiedzę o ryzyku dysproporcji świadczeń na niekorzyść kontrahenta.

Odnosząc się do niedozwolonych postanowień umownych, Sąd Apelacyjny stwierdził, że niewątpliwie umowę zawarto z konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c., a kredytujący bank był przedsiębiorcą. Kwestionowane przez kredytobiorców postanowienia umowy zawarte w § 2 ust. 1, § 3 ust. 2 oraz § 5 ust. 5, nie były indywidualnie uzgadniane i znajdowały się we wzorcu umowy sporządzonym przez Bank. Sąd odwoławczy podkreślił, że klauzule waloryzacyjne zawarte

we wzorach umownych, oparte o kursy walut wskazane w sporządzanych przez kredytodawcę tabelach, pozwalających Bankowi na jednostronne regulowanie wysokości rat kredytu indeksowanego oraz wysokości całej wierzytelności, obciążające w praktyce kredytobiorców - konsumentów nieograniczonym ryzykiem kursowym, stanowią niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c.

Stwierdzając abuzywność klauzul umownych w ocenianej umowie, Sąd Apelacyjny stwierdził, że bez nich nie może ona dalej wiązać stron, gdyż nastąpił brak zasadniczych elementów - określenia świadczeń stron, stąd art. 385¹ §2 k.c. nie może być zastosowany.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, powodowie wykazali też interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z zawartej umowy kredytu, stosownie do art. 189 k.p.c.

Zdaniem Sądu odwoławczego, chybiony był zarzut dotyczący stosowania art. 498 § 1 i 2 k.c. Sąd Apelacyjny wskazał, że do wymagalności potrącaniej przez Bank wierzytelności konieczne było wezwanie powodów do zapłaty. Powodowie nie otrzymali osobno uprzedniego wezwania do zapłaty, lecz dopiero 29 kwietnia 2021 r. odpis odpowiedzi na pozew, zawierający oświadczenie o potrąceniu. Potrącenie dokonane w odpowiedzi na pozew było jednak bezskuteczne, ponieważ było przedwcześnie. Wymagalność wierzytelności Banku pojawiła się wszak dopiero po wdaniu się w spór przez pozwanego. W tej sytuacji, następnie po dokonaniu potrącenia (oświadczenie materialno-prawne, które mogło zostać złożone nawet w sposób dorozumiany) przysługiwało pozwanemu uprawnienie procesowe do podniesienia zarzutu potrącenia, ale jedynie w terminie 2 tygodni od daty wymagalności i tylko w piśmie procesowym. To jednak nie nastąpiło, co oznaczało prekluzję omawianego uprawnienia procesowego pozwanego.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Zarzucił naruszenie: art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 §1 k.c., art. 58 § 2 k.c., art. 498 § 1 k.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi powodowie wnieśli o oddalenie skargi kasacyjnej

oraz zasądzenie na ich rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

Strony zawarły umowę kredytu indeksowanego kursem waluty obcej. Według Sądu Apelacyjnego postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, a bez nich umowa nie może funkcjonować, co prowadzi do wniosku o jej upadku (nieważności). Skarżący podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem oceny w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

W pierwszej kolejności należy odwołać się do uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r. (III CZP 25/22), w której Sąd Najwyższy przesądził, iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Natomiast w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego, umowa ta nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Prawodawca unijny, a za nim polski ustawodawca, zdecydowali o wykluczeniu kontroli postanowień umownych określających główne świadczenia stron, ponieważ są one objęte należytą uwagą obu stron, a zatem można mniemać, że odzwierciedlają rzeczywistą wolę konsumenta. Jedyne wyjątek w tym zakresie poczyniono dla postanowień, które nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). Analizowane klauzule indeksacyjne zawarte w umowie stron, jak prawidłowo stwierdziły Sady *meriti*, nie sprostają testowi transparentności.

Sąd Najwyższy już wielokrotnie wskazywał, że postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji postanowienia umowy

(regulaminu) określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku, przy czym dla tej oceny nie ma znaczenia czy bank w rzeczywistości z tej swobody korzystał, niekorzystnie kształtując pozycję konsumenta.

Wbrew zarzutom skarżącego, kwestionowane przez powodów postanowienia stanowiące klauzule indeksacyjne są abuzywne, a zatem są od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorców, chyba że następnie udzieli by oni świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób przywrócili ich skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwałę składu 7 sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Tego rodzaju okoliczność w niniejszej sprawie nie miała jednak miejsca.

W świetle powyższego, nieprzekonujące okazały się argumenty skarżącego co do naruszenia art. 58 k.c. przez jego nieprawidłowe zastosowanie. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela również stanowisko Sądu Apelacyjnego, że w rozważanej sprawie Bank – przez zawarcie w umowie klauzul abuzywnych – naruszył także zasady współżycia społecznego na skutek obciążenia powodów niczym nieograniczonym ryzykiem walutowym. Postanowienia kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, z reguły powinny zostać także uznane za sprzeczne

z zasadami współżycia społecznego (zob. uchwała SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22). Kluczowa kwestia ryzyka kursowego została szeroko opisana m.in. w wyrokach SN z 29 maja 2024 r., II CSKP 1048/23, i z 19 grudnia 2024 r., II CSKP 243/24.

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, a także m.in. wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Zatem uznanie, że postanowienia określające zasady przeliczania kwoty kredytu udzielonego w CHF na złote polskie oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi, oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one powodów. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku [wyrok z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62].

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale składu całej Izby Cywilnej z 5 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia

zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1. uchwały). W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2. uchwały). Wymaga podkreślenia, że według art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej, co oznacza, że wiąże inne składy Sądu Najwyższego (zob. art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym).

W skardze kasacyjnej pozwany podniósł zarzut naruszenia art. 498 § 1 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji przyjęcie, że złożony przez pozwanego zarzut potrącenia nie mógł wywołać skutku prawnego z powodu nieziszczenia się przesłanki wymagalności roszczenia.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że potrącenie ustawowe dokonywane przez jednostronne oświadczenie woli złożone drugiej stronie ma, co do zasady, charakter konstytutywny i skutkuje umorzeniem nawzajem obu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 k.c.) ze skutkiem czasowym wskazanym w art. 499 k.c. Dla skuteczności potrącenia kluczowe jest ziszczenie się pozytywnych przesłanek potrącenia, przy jednoczesnym braku przesłanek negatywnych. Wówczas powstaje stan „potrącalności”, co aktualizuje uprawnienie wierzyciela do złożenia skutecznego oświadczenia o potrąceniu (zob. wyroki SN: z 22 marca 2012 r. V CSK 95/11; z 18 kwietnia 2012 r., V CSK 141/11; z 21 czerwca 2012 r., III CSK 317/11; z 5 grudnia 2013 r., V CSK 37/13, i z 3 kwietnia 2014 r., V CSK 242/13).

Jedną z przesłanek pozytywnych potrącenia jest wymagalność obu wierzytelności, a przynajmniej wymagalność wierzytelności przedstawionej do potrącenia. Wymagalność oznacza stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności, a zatem ma możliwość żądania spełnienia i przymusowego wyegzekwowania określonego świadczenia. Nie budzi wątpliwości, że wierzytelność jest wymagalna w rozumieniu art. 498 § 1 k.c. w terminie wynikającym z art. 455 k.c. (zob. uchwałę SN z 5 listopada 2014 r., III CZP 76/14, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 86; wyroki SN z 5 marca 2019 r., II CSK 41/18, i z 6 grudnia 2019 r., V CSK 458/18, OSNC-ZD 2021, nr 3, poz. 27).

Wymóg wymagalności wierzytelności potrącającego jako jednej z pozytywnych przesłanek skuteczności potrącenia oznacza, że wyłączona jest możliwość złożenia oświadczenia o potrąceniu wierzytelności jeszcze niewymagalnej. Takie przedwczesne potrącenie nie wywołuje żadnych skutków, także po nadejściu terminu wymagalności, ponieważ nie jest dopuszczalna konwalidacja czynności jednostronnej. Oznacza to, że potrącający powinien złożyć oświadczenie po ziszczeniu się tej przesłanki, a jeśli dokonał tego we wcześniejszym czasie musi złożyć ponowne oświadczenie (zob. wyrok SN z 21 czerwca 2012 r., III CSK 317/11).

Zgodnie z art. 455 k.c., przesłanką wymagalności wierzytelności z zobowiązania bezterminowego jest wezwanie do spełnienia świadczenia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się wprawdzie, że wezwanie jest jednostronnym oświadczeniem o charakterze prawokształtującym, które nie wymaga szczególnej formy i może zostać złożone w sposób dowolny (zob. wyrok SN z 2 marca 2017 r., V CSK 395/16), nie budzi jednak wątpliwości, że z wezwania do zapłaty musi wynikać wola wierzyciela, aby dłużnik zrealizował obowiązek niezwłocznego spełnienia świadczenia. W szczególności, musi z niego wynikać stanowcze oświadczenie o tym, że wierzycielowi przysługuje określona wierzytelność.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i § 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Jacek Grela

Krzysztof Wesołowski

Ewa Stefańska

(M.T.)

[r.g.]